

Gėlavandeniai samangyviai: biotopai, surinkimas, rūšys Lietuvoje

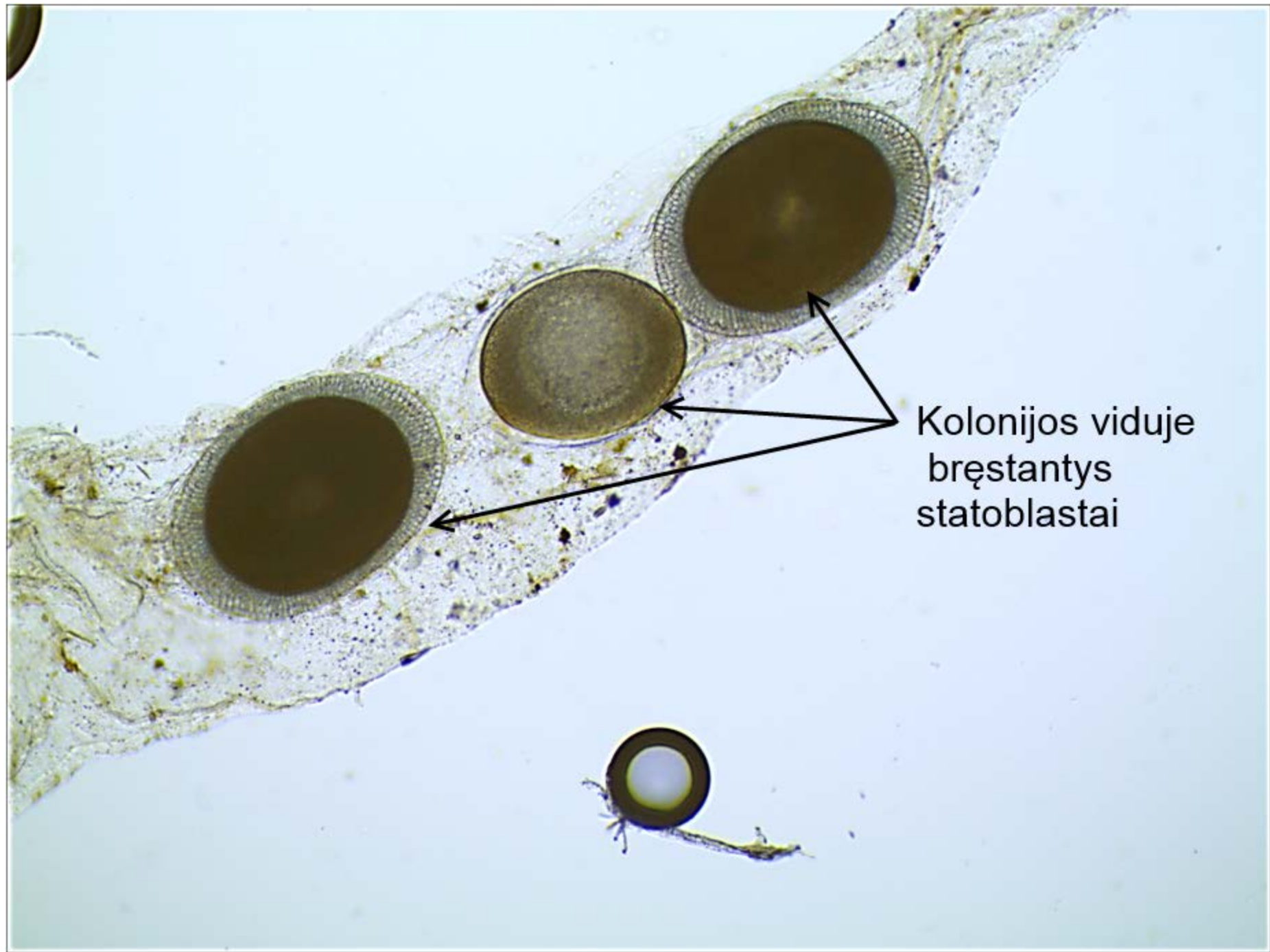
Doc.dr. Ingrida Šatkauskienė

Samangyviai (Bryozoa)

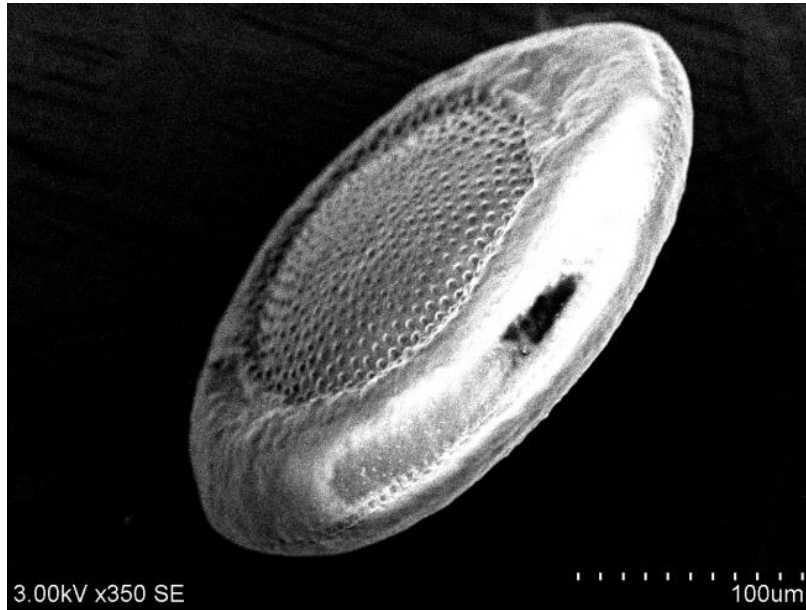
- Samangyviai kolonijiniai bestuburiai, filtratoriai gyvenantys tiek jūriniuose tiek gėluose vandenyse.
- Kolonijos sudarytos iš susijungusių smulkių individų – zoidų (***The bryozoans represent a fine example of modular organization, in which the entire animal is composed of many individual units (zooids) capable carrying out basic functions of life.***)

zoidas

Kolonijos viduje
bręstantys
statoblastai

Statoblastai puikus prisitaikymo išgyvenimo ir išplitimo pavyzdys. Maži, atsparūs daugeliui nepalankių sąlygų, produkuojami dideliais kiekiais, puikiai tinka išplitimui į naujus vandens telkinius ir kaip vektorius išplitimui panaudoja įvairias gyvūnų rūšis. Prikimba kabliukais prie paukščių migruojančių plunksnų, kailio gyvūnų (Bilton et al., 2001), taip pat išlieka gyvybingi praėję pro **salamandrų, varlių, vėžlių ir ančių virškinimo traktą (Charalambidou et al., 2003)**.

Kur gyvena samangyviai?

- Gali gyventi tiek **stovinčiuose** tiek **tekančiuose** vandenyse.
  - Kolonijos laikosi prisitvirtinusios prie vandens augalų lapų, stiebų, panirusių šakų , šaknų ar akmenų. **Ypač mėgsta laikytis vandens augalų lapų apatinėje pusėje (vandens lelijų, lūgnių ir kt. augalų).**
- Dažniausiai šių bestuburių nerasime:
- ant riebaluotų, supuvusių ar erozijos paveiktų substratų;
  - vietose, kur mažai deguonies ar pH apie 6 ir mažiau.
  - vietose, kur trūksta prisitvirtinimui kietų substratų (Wood, 2005).

Gėlavandenių samangyvių kolonijų surinkimas

- Rankiniu būdu iš priekrantės zonos, apžiūrint panirusius substratus (lapus, šakas, akmenis ir įvairius kitus daiktus ilgesnį laiką esančius vandenyje.
- Užgriebimui įvairių plaukiojančių struktūrų iš giliau, galima naudoti graibštelį/tinklelį/sietelį su ilgesniu kotu.
- Surastas kolonijas patartina dėti į indą su vandeniu iš to paties telkinio, galbūt geriau su substratu ant kurie jie auga.

Gėlavandenių samangyvių kolonijų surinkimas

- Surinktos kolonijos gali būti laikomos nefiksuotos apie 12 val. priklausomai nuo t-os ir sąlygų (pvz. akvariume su oro cirkuliacija, gali būti laikomos ir ilgiau)
- Prieš fiksuojant kolonijas: zooidų anestezijai – mentolis (apie 45 min – svarbu neperlaikyti ilgiau, nes zooidai pradės irti), chloro hidratas, magnio chloridas.
- Galutinis fiksatorius – etilo alkoholis 70%.

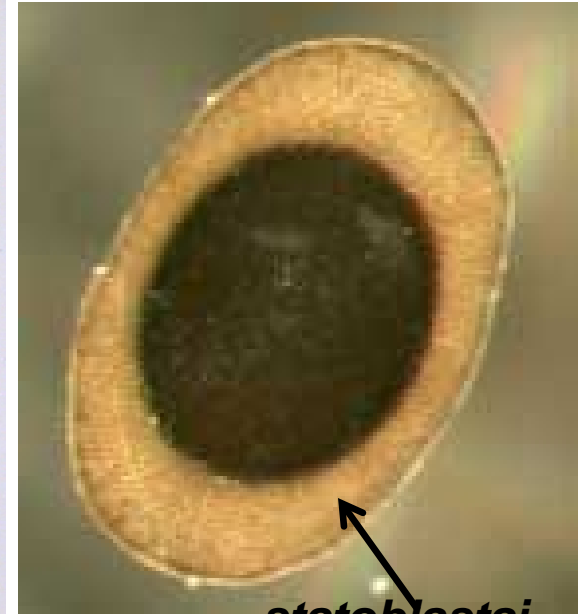
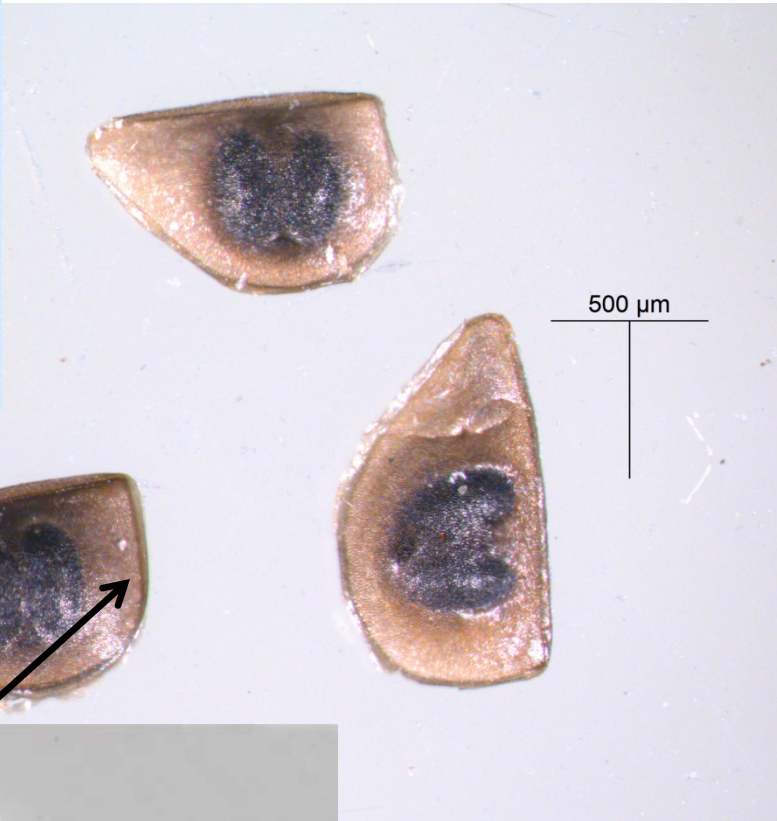
Statoblastų surinkimas ir fiksavimas

- Laisvai plaukiojantys statoblastai gali lengvai prikibti prie poliesterio (putplasčio) gabalų. Tuomet labai lengva pastebėti juodus taškelius baltame fone.
- Statoblastus nuo priekrantės galima tiesiog semti indeliu arba kibirėliu. Laikosi jie dažniausiai vandens paviršiuje ir paėmus vandens mėginį jau indelyje galima pastebėti mikroskopinius juodus taškelius.
- Pasitikrinus mikroskopu ir atrinkus nuo dafnijų efipijų, statoblastus adatėle perkeliame į indelį su etilo spiritu (70%).
- Indeliai parduodami vaistinėse šlapimo analizei – labai tinkami statoblastų laikymui spirite.

Statoblastus galime supainioti su ...

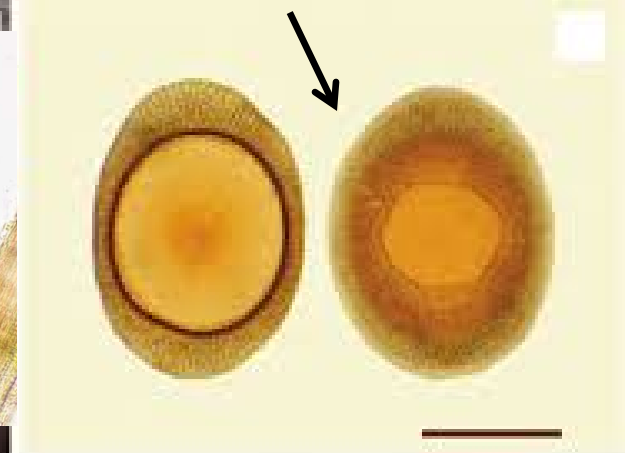

Efipijos dafnijų

statoblastai

Arcella sp. (kiautinė ameba)

Gėlavandenių samangyvių identifikacija

Kolonijų morfologija – gentims nustatyti.

Statoblastai – rūšims

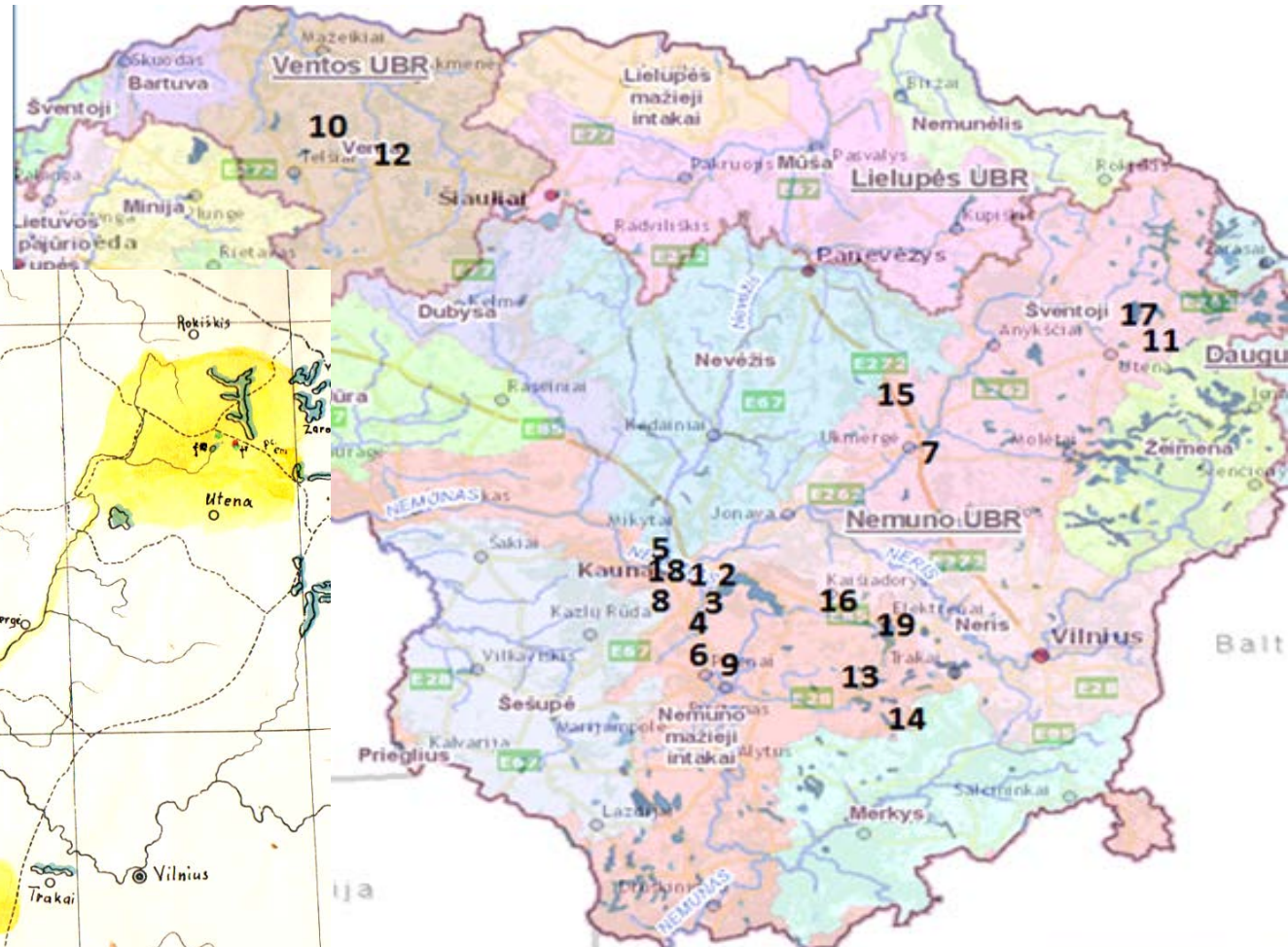
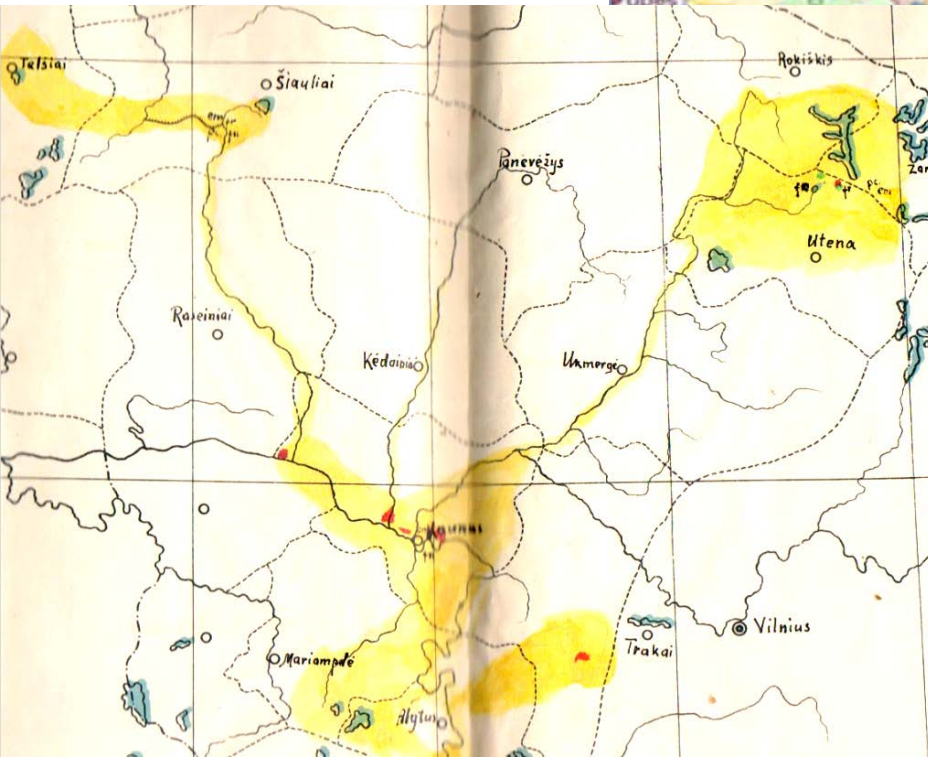
WOOD T.S. (2001) : Bryozoans. — In : THORP J . & A . COVICH (Eds.) : Ecology and Classification of North American Freshwater Invertebrates. Academic Press , San Diego: 505-525.

WOOD T.S . & B . OKAMURA (2005) : A new key to the freshwater bryozoans of Britain , Ireland and Continental Europe , with notes on their ecology. — Freshwater Biol. Ass. Publ. , Ambleside, U K 63 : 1-111

International Bryozoology Association . www.nhm.ac.uk/hosted_sites/iba , and www.civgeo.rmit.edu.au/bryozoa/iba.html .

Gėlavandeniai samangyviai Lietuvoje

- Preliminariai identifikuotos 9 gėlavandenių rūšys: *Hyalinella punctata*, *Cristatella mucedo*, *Plumatella repens*, ***Pl. casmiana***, *Pl. fruticosa*, *Pl. emarginata*, *Pl. fungosa*, ***Pl. geimermassardi***, ***Pl. reticulata***.
- ***B.Pajiedaitės rastos rūšys: Paludicella articulata***, *Cristatella mucedo*, *Plumatella fungosa*, *P. repens*, *P. emarginata*, *P. fruticosa*, *P. punctata*.
- Pagal 2013 metų Fauna Europaeae **Europoje priskaičiuojama 21 gėlavandenių samangyvių rūšis**. Nemažai šių kolonijinių gyvūnų rūšių randama kaimyninėse šalyse: Estijoje-7 rūšys, Latvijoje-8, Baltarusijoje-10, Lenkijoje ir Kaliningrado srityje - po 11 (***According European fauna 2013: Estonia - 7 species; Latvia – 8; Belorussia – 10, Poland-11***).
- Visose šalyse užfiksuoti šie samangyviai: *Pl. emarginata*, *Pl. fruticosa*, *Pl.fungosa*, *Pl. repens*, ***Fredericella sultana***, *Cristatella mucedo*, *P. articulata*. *Hyalinella punctata* pastebėta tik Kaliningrado srityje, o *Pl. bombayensis*- tik Baltarusijoje.

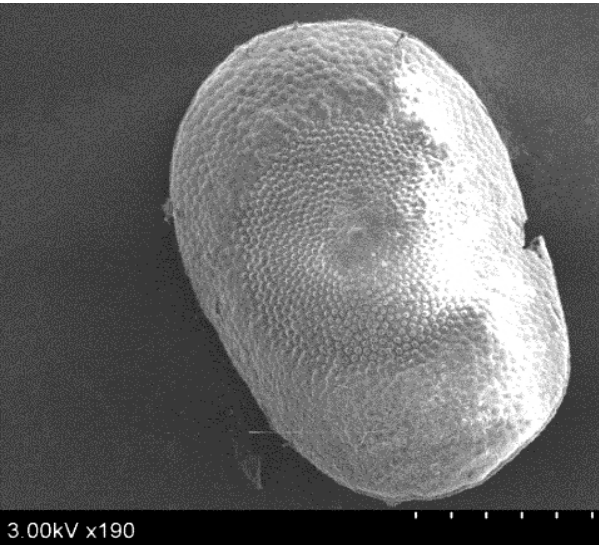

Pav. Vandens mėginių surinkimo vietovių žemėlapis. 1- Lampėdžio ežeras, 2-Veršvio upelis, 3-Maišiaus upelis, 4- Molynės tvenkinys, 5-Raudondvario kūdra, 6- Rokų tvenkiniai, 7- Šventupės kūdra, 8- Tribalės tvenkiniai, 9- Linksmakalnio tvenkiniai, 10- Platelių ežeras, 11- Saterečiaus tvenkinys, 12- Skyplaičių ežeras, 13- Strėvos upė, 14- Škilietų ežeras, 15- Maišio upelis, 16- Triliškių tvenkinys, 17- Žvirgždžio ežeras, 18- Kauno botanikos sodo tvenkinys, 19- Elektrėnų marios.

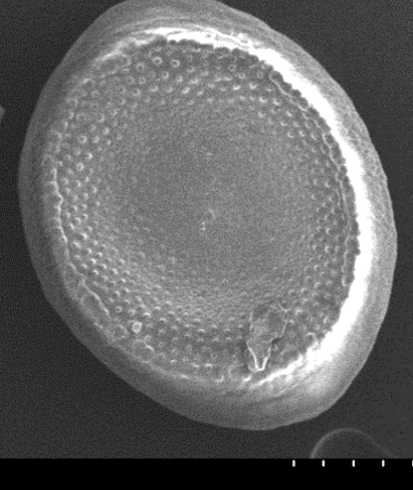
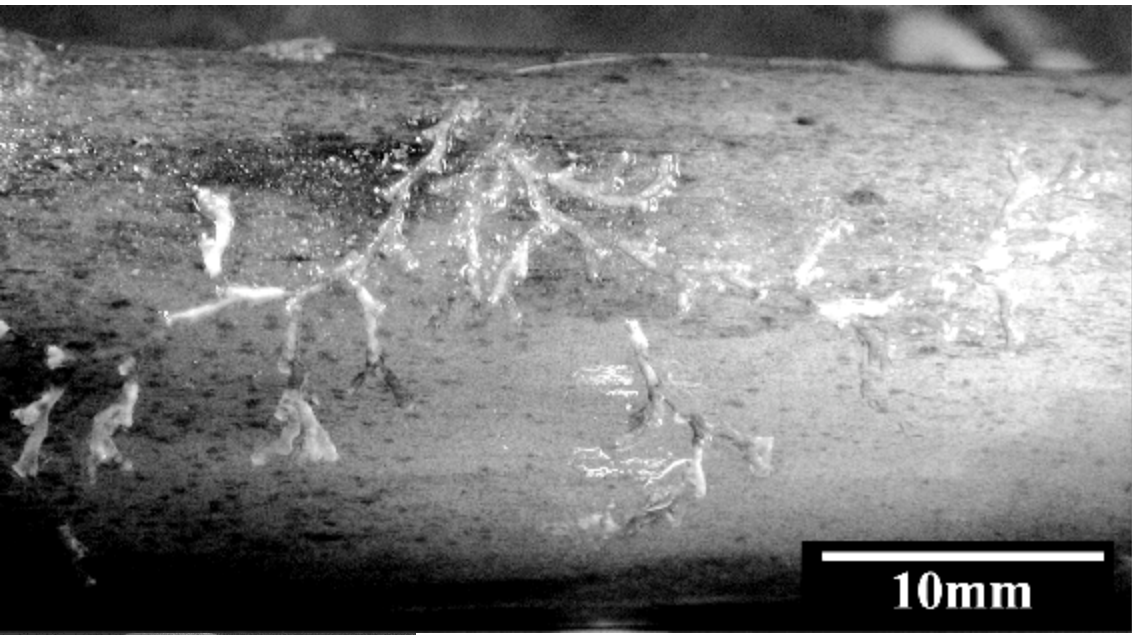
B.Pajiedaitės tirti vandens telkiniai (1931-1933m.) (B.Pajiedaitė investigated sites of freshwater bryozoa)

Hyalinella punctata (Hancock, 1850)

Tai viena iš lengviausiai atpažįstamų rūšių pagal koloniją ir statoblastus. Iš Europoje sutinkamų *Plumatella* genties samangyvių *H. punctata* statoblastai patys didžiausi: ilgis maždaug - 0,50 mm, o plotis - 0,35 mm. Turi platų žiedą (Wood, 2005). Šviežiai surinkti – tamsūs, beveik juodi.

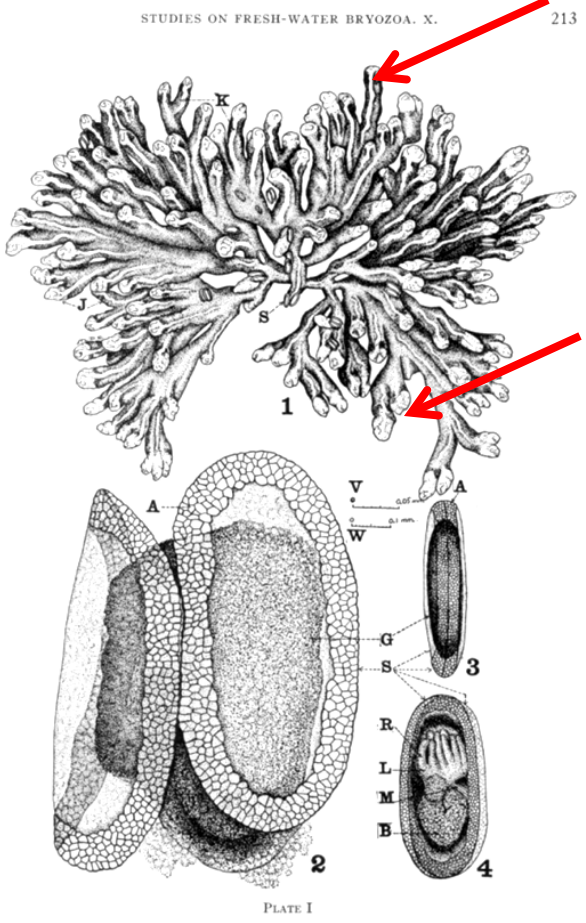
Plumatella casmiana (Oka, 1907)

Siūlė, gausus šakojimasis, mažas lofoforas ir tik apie 30 čiupiklių (paimta iš Masato; Mawatari, Shunsuke F.,2007)

Pav. Plumatella casmiana: statoblastas

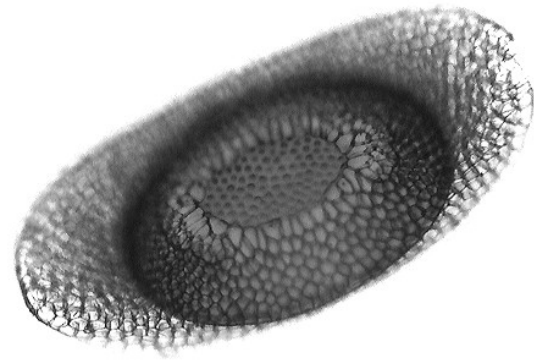
Siūlė/raphe

Plumatella emarginata (Allman, 1844)

http://www.bryozoans.nl/soorten/en/plumatella_emarginata.html

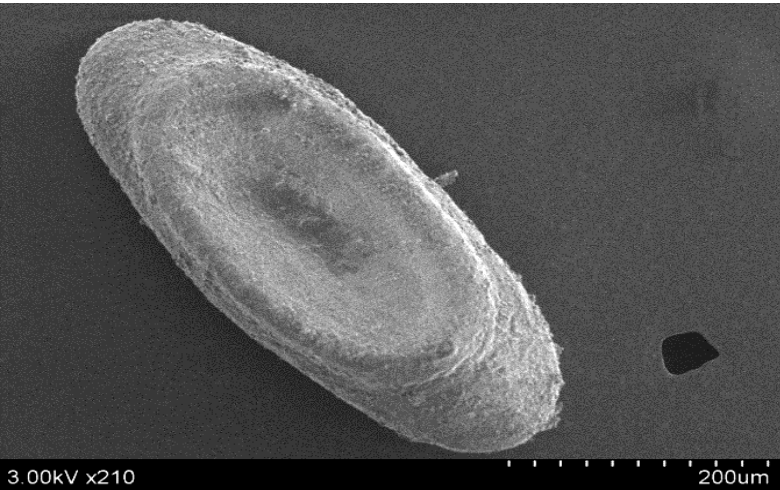

Plumatella emarginata
statoblastas

Aptinkama įvairiose buveinėse, bet ypač tolerantiška greitai tekančio vandens buveinėms, kur gali suformuoti storus, substratą padengiančius kilimus.

Gan variabili ir gali būti supainiojama su kitomis rūšimis.

Plumatella fruticosa (Allman, 1844)

Plumatella fruticosa ventralinė plokštelė (SEM; S. Tučkutė).

Paplitusi šaltuose vandenyse, dažnai kartu su *Fredericella* rūšimis.

Paimta iš

http://www.bryozoans.nl/pictures/en/plumatella_fruticosa.html

Paimta iš <http://lifeinfreshwater.net/freshwater-bryozoans/>

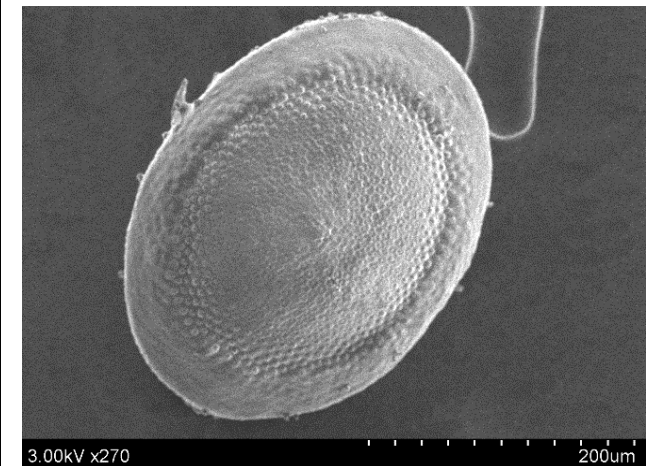
Plumatella repens (Linnaeus, 1758)

Paimta iš
http://www.bryozoans.nl/pictures/en/plumatella_repens.html

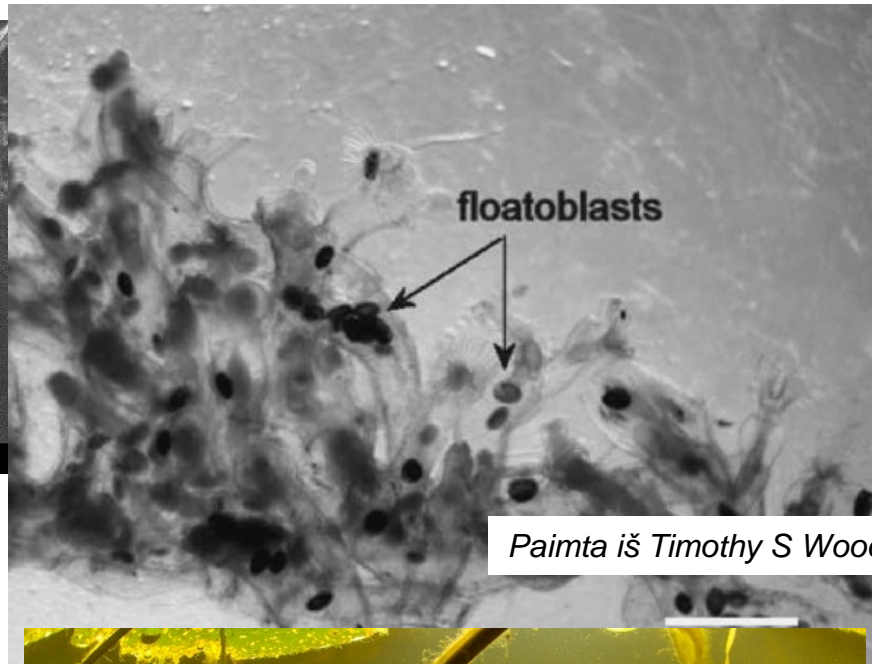
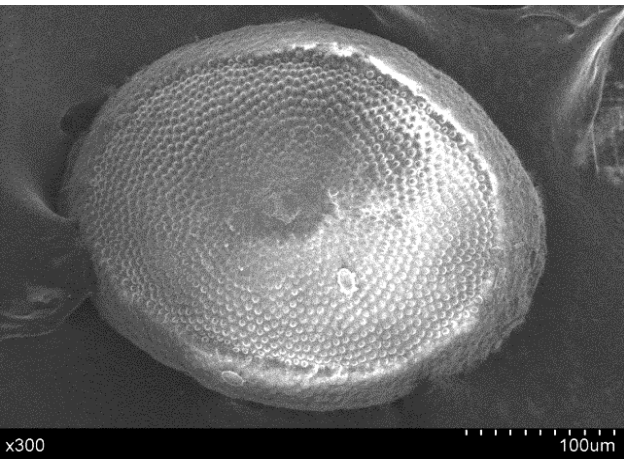
Niekada neturi briaunos
(raphe) stiebeliuose.
Kolonijos stiebelių
sienelės skaidrios .

*Andreas Werth daryta
nuotrauka*

Plumatella repens statoblastai : viršuje dorsalinė plokštelė, apačioje – ventralinė plokštelė (SEM; S. Tučkutė).

Plumatella geimermassardi (Wood, Okamura 2004)

Paimta iš Timothy S Wood; Beth Okamura 2004

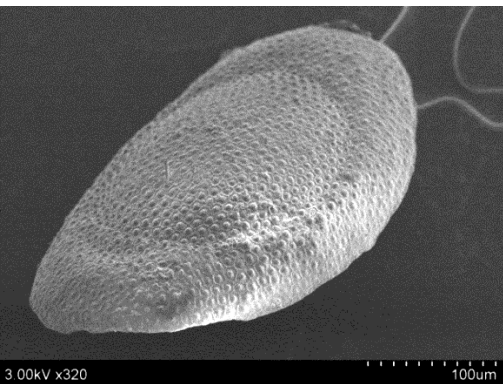
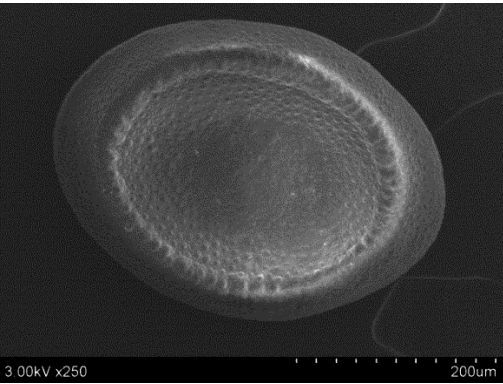

Willem Kolveort
nuotrauka

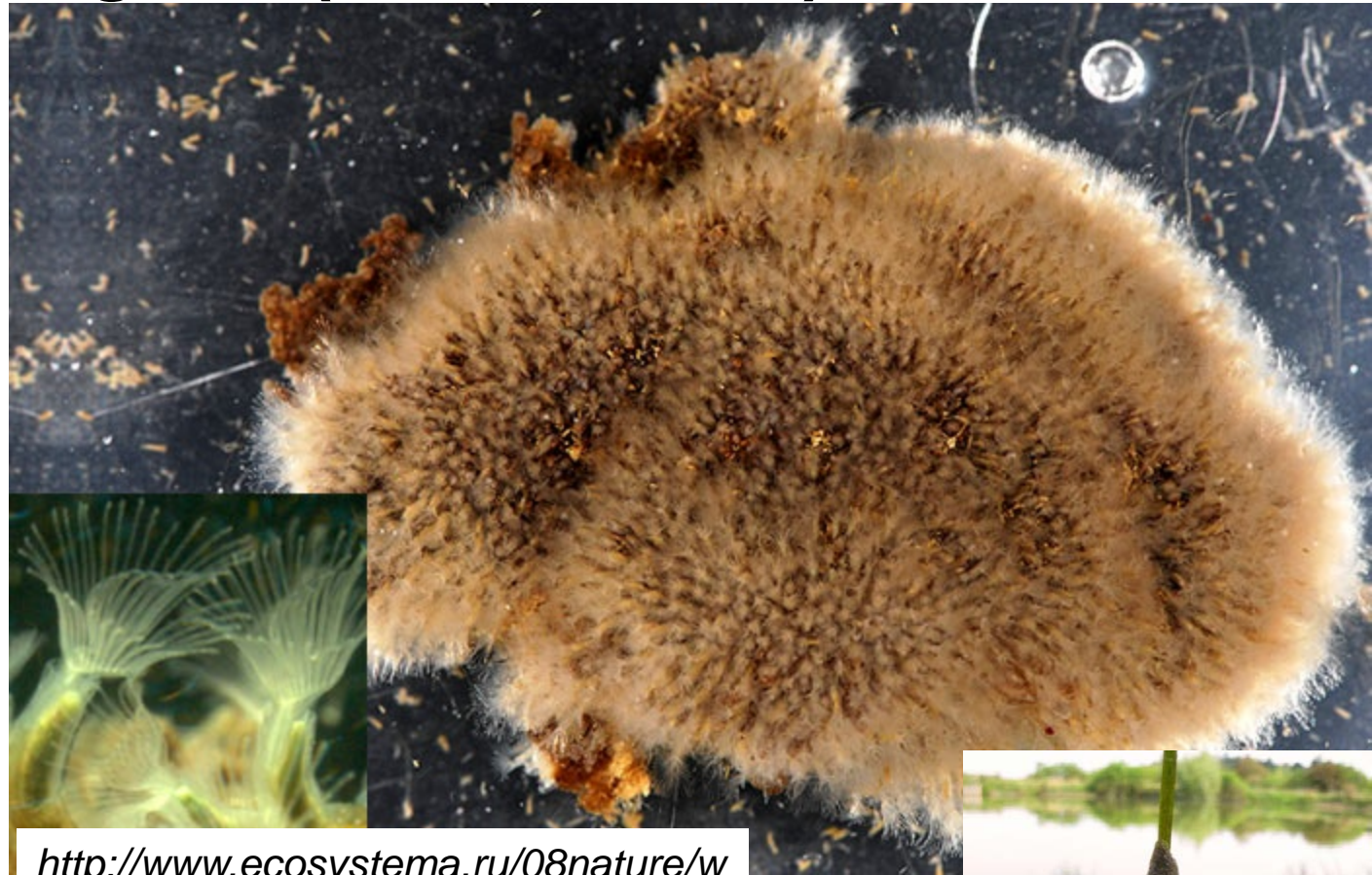
© Willem Kolvoort

Kolonijos stiebeliai gulsti, pilnai prisitvirtinę prie substrato. Neturi briaunos (*raphe*).

Plumatella fungosa (Pallas, 1768)

Plumatella fungosa: viršuje dorsalinė plokštelė, apačioje – ventralinė plokštelė (SEM; S. Tučkutė).

<http://www.ecosystema.ru/08nature/w-invert/005.htm>

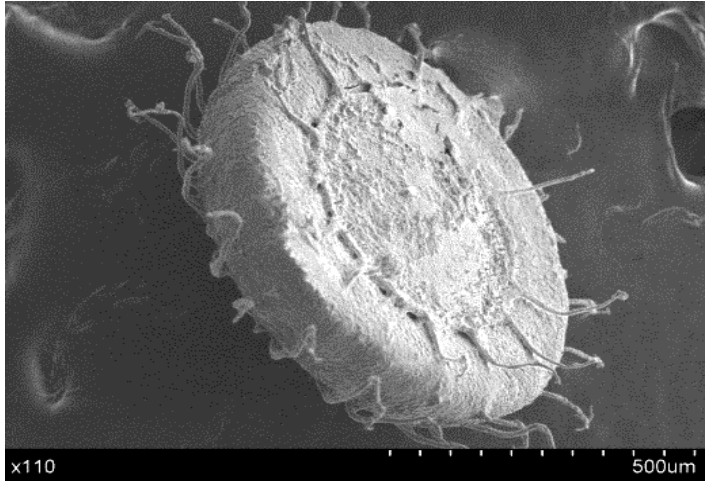
Auga prigludę prie substrato. Kolonijos gali siekti 4 cm ir daugiau storio.

Paplitusi šiltuose, eutrofiniuose vandenyse ir viena tolerantiškiausių organinei taršai rūšių (Sladeček 1980).

Author: Lukáš Jurek

Cristatella mucedo (Cuvier, 1798)

Cristatella mucedo (SEM; S. Tučkutė).

Kolonijos ne šakotos,
želatininės, bespalvės, pailgos.

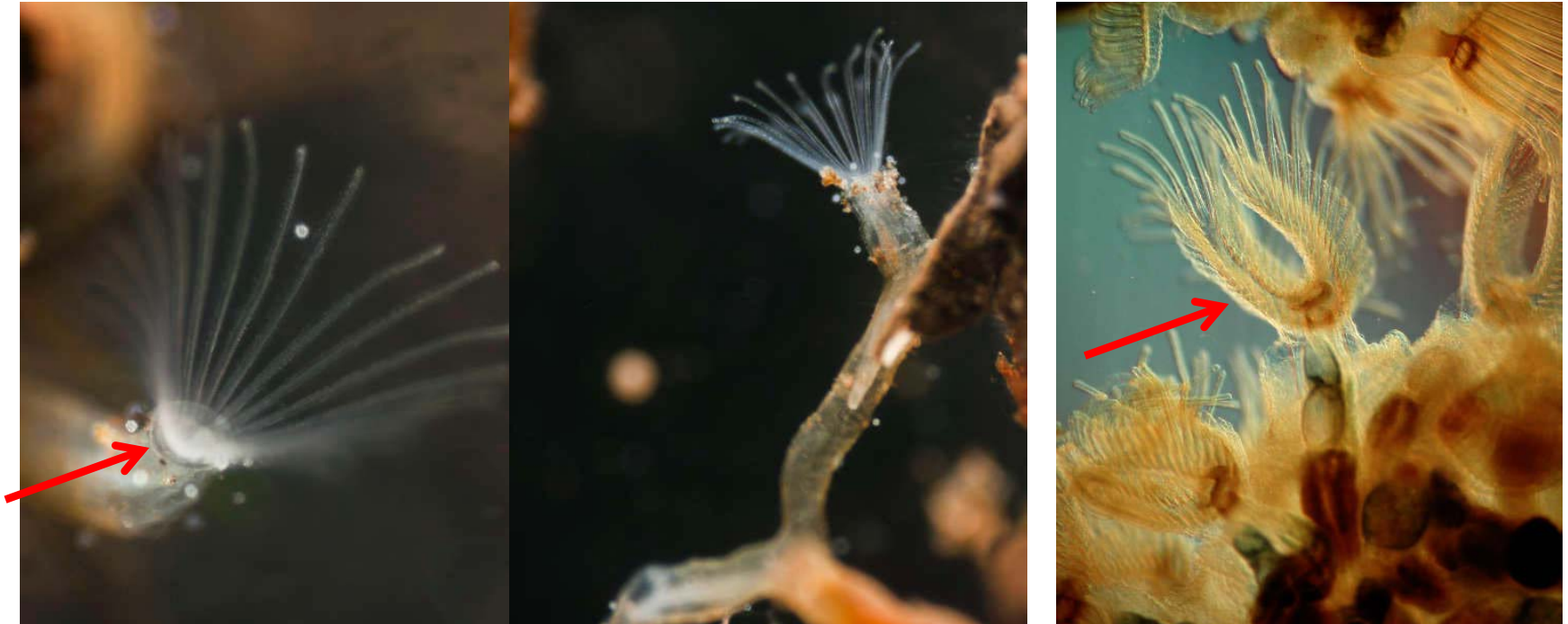

<http://frumpytaco.tumblr.com/post/18204498737/this-is-cristatella-mucedo-a-freshwater-bryozoan>

Likethos rasti samangyvių rūšys

Fredericella sultana

- Kolonijos šakelės auga pakilusios nuo substrato.
- Siūlė/briauna (*raphe*) aiški dorsalinėje kolonijos šakelių pusėje, prilipusioje prie substrato, bet jos nėra laisvose kolonijos šakelėse.
- Lofoforas apskritas, su **16 -28** čiupikliais.

Paimta iš http://www.mikrowelt.info/03_Mehrzeller/Moostierchen01.php5

Fredericella sultana

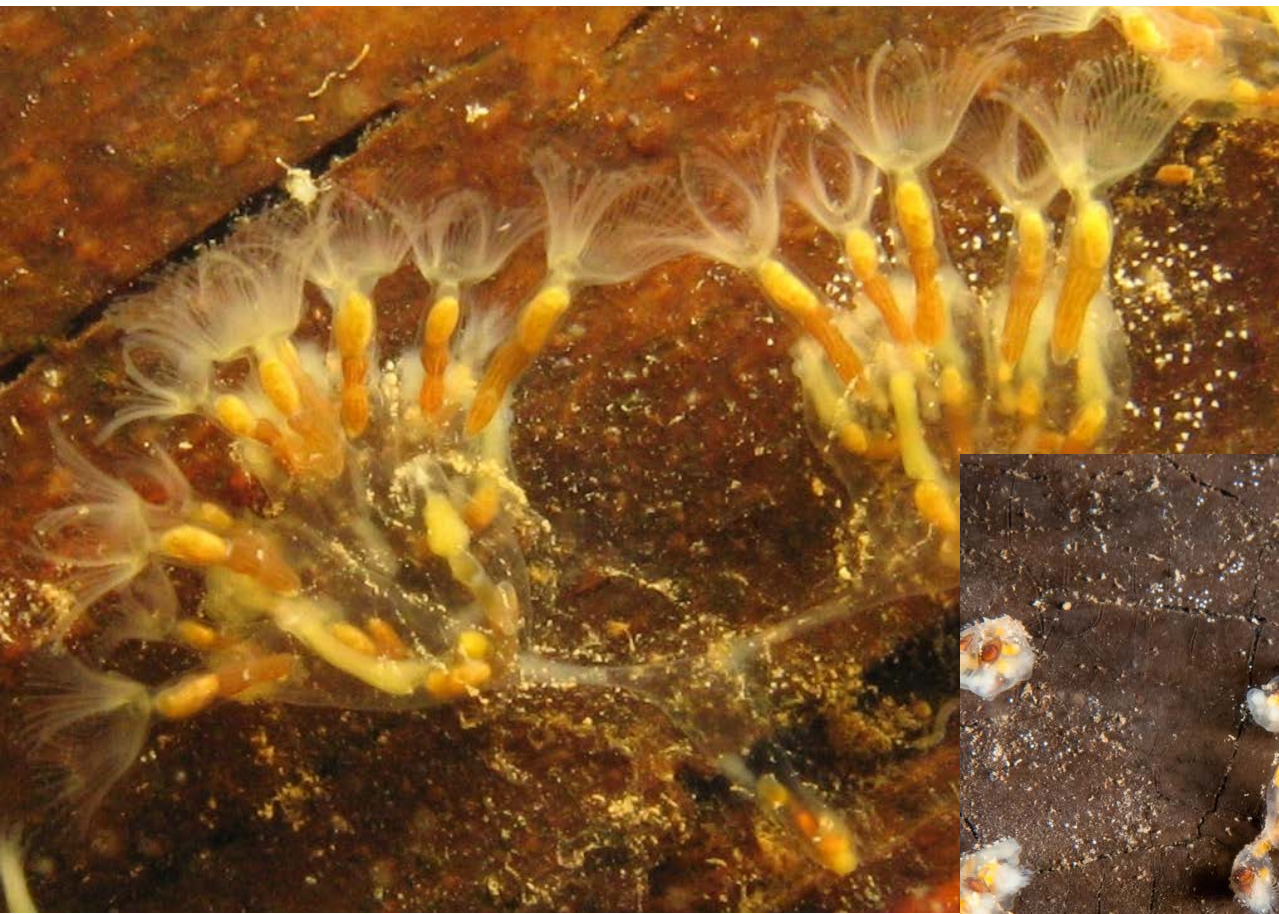
Nuotraukos autorius : Ondřej Korábek

- Zooidas apie 1 mm
- Kolonija gali siekti 100 mm

kaimyniniuose kraštuose ir kurioms tikėtų mūsų vandenys
Jos gentys yra Fredericella - Ger. ir Lophopus Dumort.
Bet Fredericella - gelmių bryozoa, gyvena tik giliuose
sferuose, apie 20 m. gilumoje. Jos reikia ieškoti ežerų
dugne. Tuo tikslu ~~su~~ ieškojau Nevežy /ties Raudondvariu
ir Ankštadvario ežere, bet be pasėkmių. Dar turėtų būt
ir ~~Lph~~ Lophopus gentis. Bet ji ne visur ir Vokietijoje
pasitaikanti /Brauer/, Lophopus kolonijos labai mažos
/1-2 mm. ilgio / ir ne kiekvienam vandeny mėgsta gyvent,
todėl sunkiau ir atrast.

Tikėtinos rasti samangyvių rūšys

Lophopus crystallinus

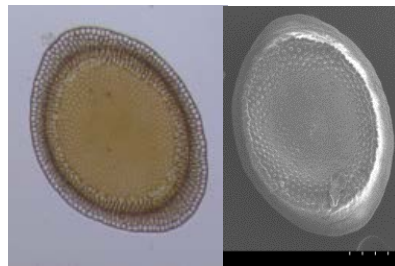

GĖLAVANDENIŲ SAMANGYVIŲ (BRYOZOA) RŪŠINĖ SUDĖTIS LIETUVOJE

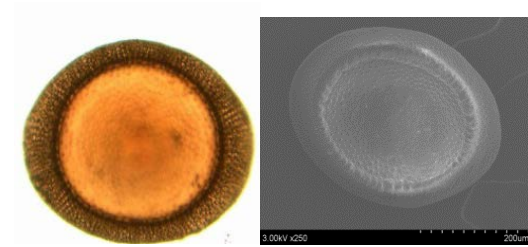
Preliminariai nustatytos 9 rūšys

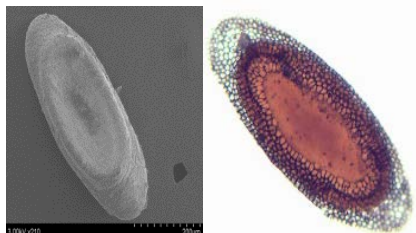
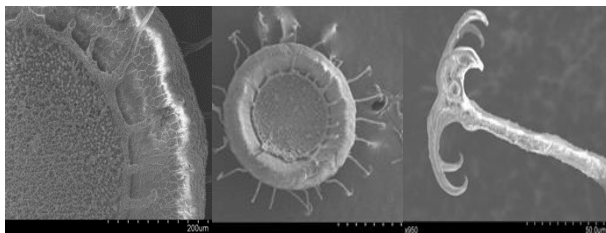
Hyalinella punctata (Hancock, 1850)

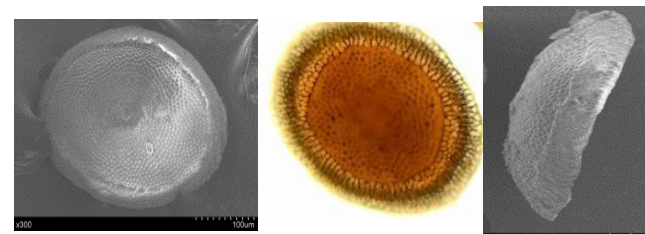
Plumatella casmiana (Oka, 1907)

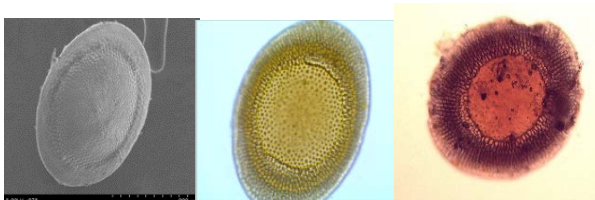
Plumatella fungosa (Pallas, 1768)

Plumatella fruticosa (Allman, 1844)

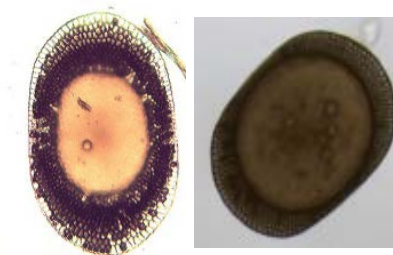
Plumatella geimermassardi (Wood, Okamura 2004)

Plumatella repens (Linnaeus, 1758)

Plumatella emarginata (Allman, 1844)

Plumatella reticulata (Wood, 1988)